

DOLENJSKE NOVICE

Izhajajo 10. in 25. vsacega meseca. Cena jim je s poštnino vred za celo leto naprej 2 K, za pol leta 1 K. Naročnina za Nemčijo, Bosno in druge evropske države znaša 2 K 50 h, za Ameriko pa 3 K. — Dopise sprejema urednik, naročnino in oznanila tiskarna J. Krajec nasl. v Novem mestu.

23. mednarodni evharistični svetovni shod na Dunaju.

(Konec.)

Za njim oglašil se je k besedi tržaško-koprski škof dr. Karlin, ki je podal nekaj spominov na dogodke ob evharističnem shodu, ki jih drugi niso videli, da jih ponese v svojo domovino, kot skupno sv. obhajilo nad 7000 otrok, obhajilo 60 oseb cesarske rodbine s sivolasim vladarjem na čelu itd.

Govoril je nadalje dež. glavarja štajerskega namestnik in drž. ter dež. poslanec dr. Jankovič ter temeljito obdelal predmet: „Presv. Evharistija in naša javnost.“ K besedi priglasi se je tudi g. dr. Matija Lavrenčič, sodnik s Komna na Krasu: „Kaj naj nesemo s kongresa v domovino, ki z zaupanjem zre na nas in upa od nas darov z Dunaja. Slišimo, da je molitev in prejetje zakramentov samo za ženske. Res pa je, da kar nas je inteligence, ki smo z božjo milostjo našli resnico, smo spoznali, kaj je resnica le, ko smo prejeli Kristusa. Bog ni samo stvarnik žensk, ampak tudi moških, zato se ga ne sramujemo.“

Končno izpregovori še prevzvišeni g. knezoškof ljubljanski izražajoč svoje veliko veselje nad tem zborovanjem: „Utiši na Dunaju so za vse velikanski, zame pa je najbolj ugoden utis današnjega zborovanja Slovencev. Teh govorov niso govorili duhovniki in škofje, ampak te besede prihajajo iz ust naših izobraženih laikov. Tolike odločnosti, navdušenosti, tolike ljubezni do Boga in Marije še nisem nikoli čul. To napolnjuje mene in gotovo tudi Vas s prepričanjem, da Slovencev ne bo še konca. Vzgled nam dajejo. Kar smo tukaj slišali, nesimo domov in izpolnjujmo, Devica Marija pa naj nam izprosi božjega blagoslova.“

G. župnik Gomilšek še opozarja, da na Dunaju ne pozabimo v molitvi slovenske mladine, nato dr. Brejc zaključil to sijajno uspelo zborovanje. Po končanem zborovanju je bilo v isti dvorani predavanje s skioptičnimi evharističnimi slikami, ki jih je jako spretno razlagal č. g. Tul.

V soboto zvečer pa je priredila dunajska „Straža“ pozdravni večer na čast svojim rojakom, ki so prišli na kongres. Velika dvorana je bila natlačena polna. Predsednik „Straže“ g. Kvas je otvoril večer, pozdravil navzoče in se zahvalil za tako obilen obisk. Predsednikom večera je bil izvoljen g. Pukel, ki je razložil pomen in delovanje „Straže“ na Dunaju. Govorili so še razni drugi govorniki. S svojo navzočnostjo je počastil ta večer tudi deželni glavar Kranjske g. dr. Šusteršič. Le prenašlo je minul čas, ki so ga Slovenci preživeli na Dunaju med svojimi rojaki.

V nedeljo vršila se je kljub hudemu naliču željno pričakovana procesija. Na cesarjevo željo se ni odpovedala.

Ob pol osmi uri zjutraj so se začele zbirati vrste narodov za sprevod. Procesija so otvorile dijaške kongregacije. Udeležilo se je 84.658 moč v sprevodu, 6000 duhovnikov posebej, 39.800 žensk v špalirju, 2800 častnikov, 3500 uradnikov, 14.000 oseb na tribinah, skupaj 150.758 oseb. Najlepše skupine v sprevodu so bile slovanske z narodnimi nošami in Tirolci. Izmed Slovencev so napravili najboljši vtis Orli, kakih 200 po številu, in so obračali nase veliko pozornost gledalcev. Kranjska ženska narodna noša je bila zelo lepo zastopana, žal, da ni bilo tudi toliko moške narodne noše. Ta noša vzbudila je izredno pozornost, vse se je zanjo zanimalo in jo občudovalo. Koroška je pokazala pri tej priliki, da je na Koroškem še dokaj Slovencev, saj se jih je okoli 400 vdeležilo kongresa in procesije.

Najsvetejše peljalo je osem vrancev v prekrasnem, z zlatom bogato obloženem dvornem vozu; ob monštranci sta klečala kardinal-legat van Rossum in dunajski knezonadškof kardinal dr. Nagl. Cesar se je vozil s prestolonaslednikom v krasnem dvornem vozu, v katerega je bilo vpreženih osem belcev, za njim pa so

se vozili nadvojvode v podobnih vozovih, v katere je bilo vpreženih po 6 belcev.

Utiš procesije bil je velikanski in s tem utišom so se vračale posamezne skupine domov.

Naj tu še omenimo, da je pri slovesnem otvoritvenem zborovanju v rotundi med drugimi imel slavnostni govor tudi naš deželni glavar dr. Šusteršič. O tem govoru je rekel škof dr. Karlin: „Nekoliko težko se mi je zdelo, ko so dali deželnega glavarja dr. Šusteršiča kot govornika na zadnje mesto, ko postanejo ljudje že nestrpni in odhajajo. Ali česar ne bi bilo mogoče pričakovati, se je zgodilo. Komaj je g. dež. glavar izpregovoril par stavkov, je potegnil za seboj maso ljudstva, da je vztrajalo do konca, in to nas sme napolniti z velikim veseljem in zadoščenjem.“ Našemu prevzvišenemu knezoškofu pa so mnogi odlični gospodje izražali globoko spoštovanje do vernega in neustrašenega govornika. Govor v celoti prinaša 211. šteč. „Slovenca“: „Dedščina Jezusa Kristusa in nje obramba.“

V slavnostni knjigi evharističnega kongresa je tudi ena slovenska pesem z nemško prestavo M. Elizabete: „Moj mili dom in presveta Evharistija“, o kateri pesmi je rekel urednik te knjige in šefredakter dr. Funder, da je ena najlepših pesmi v vsej knjigi.

To poročilo zadostnj za naš list. Sklepamo z željo, naj 23. mednarodni evharistični kongres na Dunaju obrodí obilo sadu in prinese naši slovenski domovini obilo blagoslova.

Socijalistične zablude.

III. Kaj je socijalizem?

Ko so l. 1848 vprašali Proudhona (Prudóna) pred sodiščem, kaj je socijalizem, je tako le odgovoril: „Socijalizem je vsako teženje po izboljšanju družabnih razmer.“

Iz zadnjega članka smo se prepričali, da individualizem ni v stanu rešiti socijalnega vprašanja. To je potrdil tudi zgodovinski razvoj. Po vseh državah so se od srede 18. veka uveljavljali zakoni, ki so posamnikom dajali svobodo v vseh obzirih. Nasledek je bil, da so v tekmovanju posamnikov med seboj slabejši in poštenejši podlegali. Zato je bilo vedno več socijalistov, ki so sestavljali razne načrte, po katerih naj se ozdravi bolna človeška družba.

Dr. Ušeničnik l. c. 247 piše: V širšem pomenu znači socijalizem vsak nauk in vsak poizkus, ki hoče nasproti gospodarskemu liberalizmu in individualizmu (gl. članek II.) z združenimi močmi (socijalno) izboljšati družabne razmere, zlasti bedni položaj delavskih stanov. — Tudi pri tem teženju je resničen izrek: Kolikor glav, toliko misli. Učenjaki in modroslovci skušajo vsak po svoje razvozljati veliko zagonetko: kako osrečiti človeštvo. Učenjaki, ki se opirajo samo na svoj um in se ne ozirajo na razodetje Božje, jo navadno zavozijo, njih sestavi ne podajo zadovoljive rešitve za osrečenje človeške družbe. V njih spisih se nahaja dokaj zablod in zmot, ki jih zapazi celo vsak prevdarjajoč človek.

Dr. Krek v svojem Socijalizmu (str. 5 nasl.) našteva več vrst družboslovcev. 1) V prvi vrsti imenuje krščanske socijaliste, ki so povdarjali, da morajo socijalizem voditi nauki Kristusovi. Boriti se je treba proti individualizmu, toda pri tem se mora upoštevati vera in cerkev, mora se ohraniti rodbina in braniti zasebna last v svojih po pravičnosti in ljubezni določenih mejah. Tako je n. pr. pisal Lacordaire: „Krščanski socijalizem spoštuje vero, družino in zasebno last; teži pa po tem, da bi izboljšal s kolikor mogoče obsežnim združenjem gmotni (materijalni) in nračni položaj večine ljudi.“

2) So družboslovci, ki trdijo, da je najpogubnejša tista posamniška svoboda, s katero si človek prilastuje zasebno last. Zato jo treba odpraviti. Imenujejo se komunisti — po latinski be-

sedi communis (občen, skupen) ker hočejo posplošiti vse imetje. Večinoma je s pojmom socijalizma združen komunizem (nauk o skupnosti imetja.) Takih komunističnih socijalistov je zopet več oddelkov.

a) Nekateri trdijo, naj se posploši samo zemljiška last. Zemlja bodi skupna lastnina vseh ljudi. Zovejo se tudi agrarni socijalisti od lat. ager (njiva).

b) Drugi pravijo, naj se posploši samo last vsega obrtnega (industrijalnega) kapitala, t. j. tvornic, strojev itd. Ti se imenujejo industrijalni socijalisti.

c) Nekateri zahtevajo, naj se posploši last vsega zemljišča in enega dela obrtnega kapitala, drugi pa tudi skupnost vsega obrtnega kapitala, ali družba vzemi v roke vse pridelovanje in izdelovanje kakor tudi vse razdeljevanje produktov. Med temi sta zopet dve struji: Prvi trdijo, da mora država voditi vse pridelovanje in izdelovanje. V državi pa mora vladati ljudstvo, med katerim mora ponehati vsak stanovski razloček. Odtod se zovejo demokrati (grško demokratia, ljudovlada) socijalisti ali navadno socijalni demokratje. — Drugi pa trdijo, da morajo dobiti v roke vso last svobodne zadruga, da ne sme biti nobene državne oblasti, ki bi vodila pridelovanje in izdelovanje in razdeljevala posamnikom, česar potrebujejo. Ti se imenujejo anarhiški socijalisti ali komunistični anarhisti (grško: anarhija brezvladje).

3) V tretjo vrsto štejejo državne socijaliste. Ti prisvajajo državi vsemogočnost. Država ima po njihovih nazorih pravico omejevati posamnikom svobodo, kakor jej drago. Priznavajo potrebo raznih stanov, upravičenost omejene zasebne lasti, pred vsem pa krepke državne oblasti.

Bistvo splošnega socijalizma je v tem, da preide zasebna last vsega kapitala v družabno last in da družba uredi (organizira) in vodi proizvodnjo ter razdeljuje proizvode. Ta socijalizem zahteva, da se posocializirajo (posplošijo) vsa proizvodna sredstva, in sicer bodi lastnina in vodnica vse produkcije ali docela demokratično urejena država ali pa družba kot velika demokratična gospodarska zadruga. (Dr. Ušeničnik 249.)

Socijalna demokracija že s svojim imenom naznani, da je socijalizem združen z demokracijo. Tudi država z nedemokratično ustavo bi namreč lahko posocialila vso last in bi z uradnim vodila proizvodnjo. Socijalna demokracija noče tega, ampak hoče popolno enakost, zato pred vsem tudi politično enakost. Zato zameta vsako vladavino, ki sloni na neenakosti. Ona zahteva popolno demokracijo: ljudstvo je vse; vsi so enaki; vsi so delavci v službi družbe; vsi imajo iste pravice in iste dolžnosti, dolžnost dela, pravico jela. — Videli bomo, kako socijalna demokracija vse to v dejanju izpeljuje.

Gospodarstvo.

Jesenska gnojila za travnike.

Zadnjič smo poudarjali, kako važno in potrebno je, da se naši travniki redno in dobro gnojijo. Kdor ima dosti hlevskega gnoja, naj jih gnoji s hlevskim gnojem. Tako delajo gospodarji po planinskih deželah, zato imajo tako bogate in pitane travnike. Kdor pa nima hlevskega gnoja, pomagati si mora z umetnimi gnojili. Pri nas gre ves hlevski gnoj na njive, zato smo prisiljeni rabiti umetna gnojila. V takih razmerah se pa nujno priporoča, da skušamo spraviti na travnike nekaj domačega gnoja, zlasti gnojnice, ki se danes še vsepovsod zanemarja na veliko škodo naši živinoreji in celotnemu gospodarstvu. Ako bi imeli povsod neprodirne staje po naših hlevih, ako bi imeli gnojnice jame in bi v nje spejljavali tudi gnojnice izpod svinjakov, pod katerimi bi se morala tla povsod tlakati, da se moča lahko odceja, koliko dragocene gnojnice bi se lahko dobilo in koliko denarja bi si lahko prihranili za druga gnojila!

Izmed umetnih gnojil se po dosedanjih izkušnjah najbolj priporočata za jesensko gnojenje Tomasova žlindra in kalijska sol. Za 1 oralo travnika je vzeti poprek 300 do 400 kg Tomasove žlindre in 100 kg kalijske soli.

Potrebna umetna gnojila naj se takoj naroče in naj se raztrosijo po končani paši ali po prvem snegu. Jesensko gnojenje je več vredno kakor spomladno. Umetna gnojila naj se naročajo pri podružnicah in kmetijskih društvih, ker je ondi blago bolj zanesljivo. Varujte se pa kupovati umetna gnojila od agentov. Agent ponudi umetna gnojila morda ceneje, za to so pa tudi toliko slabša. Pri umetnih gnojilih je namreč gledati na

to, kako močna da so, koliko redilnih snovi imajo v sebi. Tomasova žlindra, ki ima v 100 kg 18 kg fosforove kisline, je gotovo več vredna kakor tista, ki ima v 100 kg samo 16 kg fosforove kisline. In za to se gre pri ceni umetnih gnojil! Kajti danes imamo ravno tako različne vrste Tomasove žlindre kakor imamo različne vrste drugega blaga.

V novomeški okolici sprejema naročila za umetna gnojila kmetijska podružnica.

—r—

Semenj za plemeno živino v Sodražici.

Dne 26. septembra t. l. se je priredil v Sodražici semenj za plemeno živino sive pasme v zvezi s premiranjem.

Ker je bila ta prireditel prva tega značaja na Kranjskem, jo nikakor ni prezreti, marveč treba njene zanimivosti objaviti. V splošnem bodi omenjeno, da je bila cela prireditel v veliko čast ondotnim članom živinorejske zadruge in drugim živinorejcem in da zaslužijo za njo polno priznanje. Vsak obiskovalec je bil najprijetneje iznenaden, v kakem redu in kako lepo so bile priprave izvršene. Vsa čast možem, ki so z marljivim sodelovanjem pokazali mnogo spretnosti. Dasi je bilo vreme precej neugodno, so vendar zavedni člani zadruge in drugi živinorejci brez izjeme spolnili svojo dolžnost in prignali svojo lepo živino na sejmišče.

Živine je bilo vkljub slabemu vremenu prav obilo in sicer bikov, mladih bikov, krav in junic. Soglasna sodba udeležencev razstave je bila, da je pričakovati od telic, ki so bile letošnje poletje na zadružni planini, mnogo dobrega.

Razstavo so posetili deželni odbornik dr. Lampe, ravnatelj kmetijske družbe cesarski svetnik Pirc, ravnatelj kmetijske šole na Grmu Rohrman v družbi strokovnega učitelja Planinška in učencev zavoda, živinarski nadzornik inž. Rataj, mlekarški nadzornik Legvart, obilo domačinov iz okolice in tudi ostale Dolenjske, mej njimi zastopniki drugih živinorejskih združenj.

Tujcev ni bilo, — kakor navadno — pri prvih prireditvah te vrste. Treba bode daljše reklame, da pridejo taki sejmi do tiste veljave, kakor jo imajo drugod, kjer so že od davna vpeljeni in daleč na okoli znani. Vsak začetek je težak in ni dvomiti, da pridemo z vstrajnostjo tudi v tem pogledu naprej.

Pred razdelitvijo premij imel je deželni odbornik dr. Lampe kratek nagovor, v katerem je posebno naglašal lep napredek, katerega je dosegla zadruga v teku njenega kratkega obstanka, izrazil v imenu deželnega odbora zahvalo članom zadruge za njihovo uspešno delovanje in vzpodbujal k nadaljnjemu vstrajanju v pričetej smeri. Denar, ki ga je žrtvovala dežela v to svrhu, naj obrodi bogat sad v prospeh živinoreje, ki je temelj našega domačega gospodarstva in našega blagostanja.

Zadrugo vodi deželni poslanec Bartol, ki je pokazal, kaj se da z marljivim delovanjem v kratkem času doseči.

Po razdelitvi premij pričel se je semelj spojen z licitacijo zadružnih plemenih telic. Kupci so si nabavili za lep denar lepo plemeno živino. Ako vpoštevamo, da se je prodala ena telica za celih 500 K, potem se lahko nadejamo, da se bo v prihodnosti dohodek živinoreje še za mnogo povzdignil.

Učenci kmetijske šole so si popoldan v spremstvu ravnatelja Rohrmanna in strokovnega učitelja Planinška ogledali pašnik na zadružni planini. Vodil jih je in dajal potrebna pojasnila tajnik zadruge učitelj Mežan. — Planina obsega 122 orlov in je z žičasto ograjo razdeljena na tri pašnike. Vsak pašnik je razdeljen na pet oddelkov. Na dveh pašnikih so že postavljene lesene staje in v svrhu napajanja velike betonirane cisterne. Tja se steka iz streh s pomočjo odvodnih žlebov in cevi deževnica in iz cistern v napajališča. Letos je bilo na planini 83 glav mlade živine, s časom jih bo lahko do 200. S pašo se pač najnaravnejšim potom vzgojuje mlado živino, tam se prosto pregiba, v svežem zraku do dobra utrjuje in s tem na njih razvoj ugodno vpliva. Dokaz temu, da je živina ob lepem vremenu raje na planem pred stajo prenočevala, kakor da bi šla pod njo; le ob precej neugodnem vremenu si je tam iskala ležišča.

Še nekaj je bilo opaziti v Sodražici, kar je gotovo vredno zabeležiti. Tamkajšni gospodarji vporabljajo krave skoraj izključno tudi kot vprežno živino. Iz gospodarskega ozira gotovo priporočljivo, kajti brezdomno donaša krava na ta način, če se dela privadi in pametno ž njo ravna, več koristi kot vol — saj je itak treba volu in kravi dobro postreči — in je vedno zapiranje krav v hlevu gotovo nesmiselno in škodljivo.

C. D.

Kako se iz kuten napravi fini liker.

Kakor jabolka obrodile so tudi kutne letos po Dolenjskem dokaj dobro. V sirovem stanu je kutna nevžitna, pač je pa mogoče iz nje napraviti kaj fino ukuhanu sadje ali kompot. To je po gospodskih kuhinjah obče znana reč. Manj znano pa utegne biti, da je mogoče kutne tudi za napravo kaj finega likerja izkoriščati, in to takole: Pred vsem je potrebno, da so kutne popolnoma zrele, toraj rumene in že močno dišeče. Da postanejo take, treba jih je dlje ko mogoče na drevesu pustiti, potem ko so že obrane, pa še dlje časa v kakem gorkem prostoru shraniti, da tam še pozorijo. Take kutne se potem neolupljene na krljaču (ribežnu), kakoršen služi za krljanje kruha ali sira parmezana, bolj fino ko mogoče skrhla (zriblje). Zadobljeno drozgo pretisne se skozi platneno ruto, da se dobi sok sam zase. Na vsak liter soka prilije se potem liter fine, ako le mogoče že stare slivovke, in doda 1½ kilograma sladkorja. Doda se dalje na vsak tako pomnoženi liter tekočine še par kosov nerazdrobljene sladke skorje (cimeta) kakih 15 do 20 na debelo zrezanih grenkih mandeljnov, in 8 do 10 cvečičev. Vse skupaj pusti se potem 14 dni v kaki veliki steklenici (flaškonu) ali pa dobro pocinjenem glinastem, kar mogoče dobro pokritem piskru; le sem ter tja se vse skupaj dobro pretrese, oziroma premeša. Po preteklih 14. dneh se pa tekočino sfiltrira, v botelke napolni ter prav dobro zamaši. Čim starejši je tako napravljeni liker, tim finejši je tudi. —1—

Trgovina in obrt.

Trgovska in obrtniška zbornica za Kranjsko.

Urban Horvat, zborniški svetnik.

VII.

Predsednik konstatira sklepčnost zbornice, otvori sejo ter pozdravlja novo izvoljene zbornične člane, pozivajoč jih k stvarnemu delu. Za verifikatorja sejnega zapisnika imenuje zbornična člana gg. Ivana Mejača in Franca Zorca. Nato pozdravi k seji došlega vladnega zastopnika gospoda vladnega svetnika Gustava Kulavicsa.

Ad. I. Zapisnik zadnje seje, ki se je že natisnil in doposlal gg. zborničnim članom, se odobri brez ugovora.

Ad. II. Predsednik povzame besedo in poda sledeče poročilo: „Častita zbornica! Za gospodarski položaj, ki obvladuje z letom 1910 leto 1911 je iskati nastavkov in izhodišča dokaj daleč nazaj. Obstoječe gospodarske razmere niso nastopile zhitra, pripravljale so se v daljšem razdobju, da se ustanove kot posledica predidocih dogodkov znamenite gospodarske tehtnosti. Odločilnega vpliva na gospodarsko situacijo je carinska tarifa iz leta 1906 s svojimi postavkami stroge obrambe v prilog agrarstva, z jekleno doslednostjo izrabljena je vstrajno dražilno vplivala na živilne cene ter v silni meri navzlic zadovoljive letine leta 1910 pripomogla do že dveletno razdobje trajajoče daveče draginje. Pristopajo zle posledice trgovinske politike, ki vztraja na zaprtju mej za uvoz živine in mesa. Sočasno je po doseženem višku svetovne konjunktore leta 1907 nastopil preobrat skoro nepričakovano naglo, pridobitno življenje je vklenila trda depresija, ki pri nas sicer ni učinkovala katastrofalno, umernejše se je pojavila in se razvila še le v daljši dobi, zato pa se tudi dviganje s konjunktorne medlosti prikazuje počasneje, le jako malo strok je, ki imajo že živahnejše kupčije in boljši odjem. Kakor letu 1910 daje letu 1911 neprijazno signaturo vznemirjajoča draginja, ki jo kakor senca spremelja slaba kupna sila. Položaj kmetijstva je pri nas odločilne vplivnosti na razmere v trgovini in obrtnosti, ob pretežnosti malih in srednjih kmetijskih obratov se more pri nas le malo število kmetskih gospodarjev okoristiti z onimi ugodnostimi za agrarstvo, ki so uspeh naše stroge carinske obrambe. V mogočni meri slabilno vpliva na položaj našega kmetijstva občutno pomanjkanje delovnih sil, ki jih v deželi z mnogim valovitim svetom žal marsikje ni moč nadomeščati s stroji. Ne le da mesta vabijo delovne roke s kmetov, bolj zle so posledice, ker številne kontingente zdravih rok leto za letom absorbira Amerika. Kmetijski pridelki so bili v prvi polovici lanskega leta zadovoljivi tako za žito kakor za krmila. V drugi polovici pa je konstatirati vsled neminljive suše preobrat na slabo stran. V vinstvu je v obče kvalitativno jako dober pridelek, kvantitativno pa je uspeh izvzemši nekatere gorice skromen.

Malotolažljive so razmere v trgovini, ki je morala vzeti v novejšem času nase znatna nova bremena, tako penzijsko zavarovanje, zakon o izmeri delovnega časa, sotrudniški zakon. Prišlo

je povišanje tarif na železnici, režijska se je podražila v vseh svojih komponentah zlasti bremena visoke najemščine. Konkurenca je poostrena do viška; v trgovini nekaterih strok se trgovcem vsiljuje spekulativna plat. V blagovnih zalogah so spričo naraslih blagovnih cen vezane brezprimerno večje svote nego še pred petimi leti. Znatno večjih kapitalij treba v obratu. Marsikdo mora iskati kredita, ki je nedavno še izhajal ob svojih sredstvih. Ob vlada-joči draginji, ki nalaga povišano previdnost v vsakem gospodinjstvu, trpi odjem v malone vseh trgovinskih strokah, posebno pa v onih, katerih roba je v slučaju trde sile konečno vendarle pogrešna. Tako pa prihaja, da trgovine z manufakturnim blagom, z modnim, galanterijskim, kratko robo, z lepotičjem občutijo pezo stagnacije še v dokaj močnejši meri nego trgovine z blagom, ki služi vsakdanjemu vživanju ali vsakdanji porabi. Konsument troši le za najpotrebnejše. V lesni trgovini in obrtnosti so bile dolgo dobo medle kupčije, še le zadnje mesece se je trgovina poživila v jelovini, dočim za bukovino ni zadostnega odjema.

Iz trde depresije, v kateri je industrija tonila od leta 1907, se avstrijska industrija dviga počasneje nego ona v velikih industrijskih državah. Preko mrtve točke je pač že prešla, ali vzpenjanje konjunktore gre pri nas neprimerno počasneje. V splošnem vladajo še kaj neugodne razmere. Industrija se nahaja v težavnih razmerah. Trajno naraščajo izdatki za delavce in uslužbence ob splošno razstočih zahtevkih in ob rastoči draginji. Javna bremena naraščajo tehtovito. Tudi težave, zagotoviti si delavcev, osobito kvalificiranih ostre znatno položaj. Izdelki pa ne gredo gladko v denar, odjem je počasen celo ob pičlih cenah, konsument se mora omejevati na najpotrebnejše ob času, ko se draže skoro vse življenske potrebščine. Navzlic vstrajnemu prizadevanju za izboljšanje prometnih naprav, mora žal naša industrija glede občil vseh vrst, železnic, telefona, telegrafa marsikaj prepotrebnege pogrešati ali pa se zadovoljiti z nezadostnimi napravami. Tako so železniške naprave v mnogem oziru nedostatne in nezadostne ter zadržujejo gladek tek blagovnega prometa. Tudi pritožbe o nezadostnem dodajanju vagonov ob naraslih prometnih potrebah se oglašajo pogosto. Ne toži se brez upravičenosti o zapostavljanju naših prog. Telefonska naprava, dandanes tako nepogrešna potreba v daljnem prometu zlasti za industrije v odmaknjenih krajih, je izvzemši mesto Ljubljano kljub vsem prizadevanjem žal še vedno nedostopna naši industriji. Ljubljanska telefonska naprava pa, dasi edina in draga je jako nedostatna in se upravičeno čujejo pritožbe o nedostatkih. Zaostalost in nedostatnost prometnih naprav tako za blagovni transport kakor za poročilno službo postavlja naša podjetja v neugodnejšo pozicijo z onimi v naprednejših kronovinah. Pri tem se množe že javna bremena, davki in doklade. K izdatkom za bolniško in nezgodno zavarovanje so pristopili občutni prispevki za penzijsko zavarovanje, prišla so nova socijalna bremena s sotrudniškim zakonom, bliža se socialno zavarovanje, čigar zmagljivost za produkcijo in trgovino se danes niti ne da prav presoditi. Več industrij je moralo vzeti nase v mnogem oziru brez prave potrebe nova detajlirana določila o varnostnih napravah v obratu, zadeta so s tem lesna obrtnost, papirna industrija, tiskarniška podjetja. Zakon, ki zabranjuje nočno delo žensk, občutno zadene papirno stroko in produkcijo lepenke. Nasproti pa naša obrtnost na poklicanih mestih v marsikaterem oziru ne namerja na uvidevno blagohotnost in oporo. Pri dobavah za vojaštvo dobe naši obrtniki le skromna naročila, in mogoči so celo taki dogodki, da se oddaja za dobo treh let dobava kruha za domobranski polk v Ljubljani izven Ljubljane, izven dežele Kranjske.

Politični pregled.

Delegacije zborujejo na Dunaju. Skupni vojni minister zahteva še 250 milijonov z ozirom na nevarni položaj, v katerem se nahaja tudi naša monarhija.

Državni zbor je sklican na 23. oktober.

Hrvaško-slovenski izvršilni odbor Stranke prava in S. L. S., osnovan na opatijskem shodu, je imel včeraj sejo na Dunaju, v kateri se pripravi gradivo za skupni sestanek hrvatskih in slovenskih poslancev 20. oktobra v Ljubljani. Avstrijski Jugoslovani morajo imeti začrtano pot z ozirom na balkanske dogodke.

Vojska na Balkanu izrecno še ni napovedana. Vsi časniki so polni poročil oziroma ugibanj glede vojnega plesa, ki je po vseh znamenjih neizogiben. Balkanske države, Bulgarija, Srbija, Črnagora, Grčija so mobilizirale, vse vojaštvo poklicale k orožju in večinoma ga že poslale na mejo. Zvezale so se proti Turčiji, katera je svoje vojaštvo tudi poslala proti omenjenim državam.

Diplomati vseh velevlasti si prizadevajo še ohraniti mir s pogojem „status quo“, da se pusti Turčija v sedanjem stanju. Listi poročajo, da se manjši boji in praske vrše ob vseh mejah prizadetih držav.

Zabavi in pouku.

Ob otvoritvi nove gimnazije.

III.

Po odhodu Francozov so Avstrijci zopet upeljali svoj učni načrt od l. 1807, a pričeli šolsko leto 1813/14 le s tremi razredi, v katere se je upisalo samo 42 dijakov. Nadzorstvo gimnazij je avstrijska vlada oddala zopet duhovski in politični oblasti češ „obile skušnje potrjujejo, da ima dobri uspeh gimnazij svoj vzrok večinoma v razumni zvezi duhovnega in posvetnega delokroga; ker se je pokazala tudi v ilirskih provincijah, dokler so bile avstrijske, ta zveza koristna.“ Žal, da je birokratizem oviral razvoj in prefekt je bil od političnih uradnikov preveč odvisen.

Učitelj je poučeval v svojem razredu vse predmete razun verouka.

L. 1815 je dobila gimnazija 4., l. 1816 še 5. in še le l. 1819 šesti razred, kolikor so jih imele tedanje gimnazije.

Učitelji oo. frančiškani so večinoma imeli takozvane „konkurzne izpite“, s tem so bili aprobirani.

Provincijalat jih je nastavljal, ko jih je zglasil pri deželni gosposki. Najvišja šolska oblast je bila na Dunaju „k. k. Studien-Hofcommission“ tija do l. 1849., ki je pošiljala odloke deželni vladi v Ljubljano, in ta je po okrožnem glavarstvu dopisovala gimnaziji. Okrožni glavar je bil v tej dobi tudi šolski nadzornik ne le v političnih, ampak tudi v pedagoških stvareh. Vendar se mu je pridobil nadzornik za ljudske šole vsega novomeškega okrožja. Gimnazijo je prišel še l. 1844 nadzorovat dr. Likavec, rektor graškega vseučilišča in ob enem bibliotekar ljublj. licejske knjižnice.

L. 1848 je povsod prineslo novo življenje. Absolutizem, ki je kot mōra tlačil narode, je slabo uplival tudi na šolstvo. Narodnostne zahteve so se javljale tudi na šolskem polju. Temu toku se vlada ni mogla več popolnoma ustavljati. Preustrojila je gimnazije tako, kakor so po glavnem urejene še zdaj. Takrat se je na Kranjskem šlo tudi za to, kakšen naj bo v prihodnje učni jezik. O tem je sklepal tudi novomeški učiteljski zbor ter se z vsemi glasovi proti jednemu izrekel, da mora na tej gimnaziji poučni jezik biti edino le slovenski, čemur je pritrdil celó gubernij.

Z novo uredbo so se gimnazije razširile na 8 razredov. Novomeška je bila zdaj v zadregi radi potrebnih prostorov, ker je bilo poslopje premajhno. Vsled tega so prizidali še drugi trakt v stranski ulici in dobili še potrebne sobe. Tako so odprli l. 1854 sedmi in l. 1855 osmi razred, v katerem sta prva dva abiturienta napravila zrelostni izpit.

Ministerstvo je pouk pustilo čč. oo. frančiškanom, ki so ga izvrševali že nad 100 let s toliko požrtvovalnostjo. Vendar se je gledalo na to, da so profesorji delali izpite tudi po novih predpisih kakor za druge državne gimnazije. Frančiškanski red je pošiljal svoje nadarjene sinove na razna vseučilišča, kjer so pokladali tudi izpite. Med prve take profesorje spadata o. Bernard Vovk in o. Ladislav Hrovat, ki sta bila že l. 1854 nameščena in posebni diki novomeške gimnazije.

Frančiškanska, pa s pravico javnosti, je ostala gimnazija do l. 1870. Ravnatelji so jej bili: o. Engelbert Knific od l. 1851 do 1857; o. Bernard Vovk od l. 1857 do 1867, kateri je bil izboren matematik. Radi narodnega mišljenja je prišel navskriž z nadzorniki. Upeljal je v letna poročila (l. 1863) imenik dijakov s slovenskimi oblikami krajevnih imen (n. pr. I. I. aus Novo Mesto, Metlika itd.) To je bil ogenj v strehi vladnih birokratov, a ravnatelj Vovk je ostal dosleden. Odpovedal se je l. 1867 in potem kot profesor deloval do l. 1884; preselil se na Kostanjevico in potem v Brežice, kjer je 8. marca 1911 umrl v visoki starosti. Mnogo njegovih učencev, zdaj na odličnih mestih, se ga hvaležno spominja. — Ravnatelj za njim je bil o. Ignacij Staudacher do l. 1870 in začasno prof. o. Ladislav Hrovat do 1871.

S cesarskim odlokom 20. sept. 1870 je bila gimnazija spremenjena v državno. Ostali so na njej še vsi oni profesorji frančiškani, ki so imeli skušnjo po novih predpisih; druge učitelje so nadomestili s posvetnimi močmi. Ravnatelji so bili: Ivan Ziendler, ki je l. 1874 odšel v Gorico. Za njim je prišel Ivan Fischer do l. 1885, potem Andrej Senekovič do l. 1890, ki je odšel v Ljubljano. Sledil mu je dr. Franc Detela, ki je stopil v pokoj l. 1906.

Sedanjí ravnatelj je Franc Brežnik, ki je že l. 1878—1890 učiteljeval na tej gimnaziji.

Vsled odloka 22. julija 1882 se je uvedla slovenščina kot učni jezik v spodnji gimnaziji. Pozneje si je slovenščina priborila še nekaj pravic, tako da se zdaj vsaj verouk prednaša v materinščini v vseh razredih. Predsodki, da naš jezik ni pripraven za višji pouk, so polagoma zginjali; bližamo se času, ko se bodo vsi predmeti lahko prednašali v slovenščini in se bo na njeni podlagi naša mladina priučila tudi drugih potrebnih jezikov.

Tihotapci.

Povest. — Spisal Ognjeslav.

(Dalje.)

„Kako moreš tajiti,“ glej, ranjen si, ves raztrgan in krvav“.

„To je res, da sem zvalil stražnika v hudi prelaz, a umoriti nisem imel namena, ne enega, ne drugega. Hotel sem le ubežati čez brv, zato sem sunil Miranoviča, ki je zastavil prehod, ta me je zgrabil, hotel sem se mu iztrgati in zbežati, na to pa prihiti stražnik, sunem ga z nogo, pri tem pa pačeva z Miranovičem tako nesrečno, da se je ob skalo tako hudo udaril, da je takoj nezavesten obležal. Skočim proti brvi, pa v tem hipu me pograbi stražnik, potegnem ga za seboj na brv, pa ta se prelomi, in oba bi bila preletela v globočino. — K sreči se ujame za držaj, in to je bila najina rešitev. Z največjim trdom in naporom potegnem nezavestnega stražnika, kateri se je gotovo pri padcu močno udaril ob skalovje, na breg, in zbežim, kar morem, od tega groznega prepada. A počí strel in me zadene v desno nogo. Kako bodem jaz streljal za onima, ker sem že med begom proti hudemu prelazu vrgel puško od sebe.“

„Če je vse tako kot si povedal, jaz ti verjamem“, pristavi Katarina že nekoliko umirjena, „pa kar idi na sodnijo, naznani se sam, povej tako kakor se je zgodilo, kazni ne odideš, a milejša sodba te zadene, če se sam naznaniš!“

„Kaj si ob pamet?“ zakliče Anton preplašen. „Če bi bilo samo to, a izdati —“

„Kaj izdati?!“ vpraša začudeno Katarina. „A, sedaj mi je jasno“, pristavi takoj uboga žena, „ti si toraj tudi član te „tihotapske“, te peklenške družbe. Nič ne dé, še to povej, bode vsaj enkrat konec te druhal, in mir v naši vasi.“

„Katarina!“ vsklikne Anton, „ne smem, prisegel sem. Pri-sege ne prelomim.“

„Prisega takim lopovom za hudobijo in tatvino ne velja nič“, reče odločno Katarina. V tem trenutku se začuje pasje lajanje.

„Bežati moram“, zakliče prestrašeno Anton. „Ta jarek vodi v grajski mlin, skrijem se ob ribniku do večera, potem pa že zbežim čez mejo in od tod v Ameriko. Pošlji mi po Peharčku nekaj denarja in obleke, on mi bode že prinesel, reci, da bom skrit ob ribniku, in da naj dá navadno znamenje.“

Krčevito jo objame, potem pa zgine v gosto zaraščenem jarku.

Tudi Katarina, sicer vsa objokana in obupana, dospe neopažena v svojo borno kočó.

(Dalje sledi.)

Dopisi.

Novomeški predor. Gradbeno vodstvo nam poroča: V nedeljo dne 6. oktobra ob štirih zjutraj predrli so na belokranjski železnici rov 240 m dolgega predora skozi kapiteljski hrib pri Rudolfovem. Smer od obeh strani so natančno pogodili. — Ob istem času smo čuli zadnje razstrelbe blizo mestnega drevoreda. Prostor je bil ozalšan z zastavami. Uposlenci so dobili nagrado. Tunel ima že na obeh straneh obokano zidovje.

O belokranjsko-liški železnici se poroča: Proga Bubnjarci-Karlovac (29 km), ki tvori nadaljevanje naše belokranjske železnice, se je začela graditi. Podjetniška tvrdka Gferer & Comp. in subpodjetniki so sami judje iz Budimpešte; samo raja — akordanti in delavci — so naši ljudje, Hrvatje in Lahi. Toda tudi med temi imajo tujci, t. j. Lahi vsa boljša dela: tunele, mostove itd., domačini pa le zemljiška dela. Dela se že skoro na celi progi od Bubnjarcov do Ozlja. Tudi predor v Ozlju, ki bo dolg 480 metrov, so že začeli graditi. Proga skozi ozaljski rov bo precej težavno delo; od Kolpe dalje, preko katere bo vodil železnico železen most, gre pa kolpa po ravnem polju do Karlovca. Govori se, da zgrade od Karlovca do Ogulina še en tir, tako da bi bil centrum liške železnice Karlovec, ne pa Ogulin. Seveda bo tudi naša Belokrajina gravitirala bolj v Karlovec, kot pa v Ljubljano. — Na belokranjski progi se pridno dela. Samohrd dela s kakimi 900—1000 delavci; Biedermann z 1200 in Lončarič pa z 1500 delavci. Proga bo do termina 1. maja 1914 zanesljivo gotova; najdlje bodo seveda trajala

dela v semiškem tunelu in pri viaduktu v Otavcah. Prvi objekt gradi Biedermann, drugega pa Lončarič. Drugače bo pa Lončarič s svojim delom proge gotov že poleti (junija ali julija) prihodnjega leta 1913, ker ima že dozdej nad polovico, t. j. 58% dela dovršenega in upa letos dogotoviti 70—75% vseh del — izvzemši seveda viadukt, ki pa bo tudi gotovo dograjen avgusta 1913. Sploh nastopa Lončaričevo podjetje v vsakem oziru tako odlično in uspešno, da uživa vseskozi splošno priznanje in zadovoljnost. Ob zadnjem delnem odplačilu je stalo Lončaričevo podjetje vsem na čelu, ker se je pokazalo, da je Lončarič v enem mesecu prekosil celo Biedermann, ki ima najdražja dela, za 25.000 kron. Tu se najlepše vidi, da naši ljudje tudi na tem polju nekaj morejo in znajo in ni treba, da bi nam odnašali denar iz dežele kakor ogrski judje, kakor se to žal godi pri liški železnici.

Suhor pri Metliki. Tako hudega boja pri občinskih volitvah od strani liberalcev ni bilo malokje kakor pri nas zadnji četrtak. Liberalci s svojim odstavljenim prejšnjim načelnikom so si hoteli noge izrabiti, toliko potov so imeli pred volitvami. Dan za dnem so imeli shode in zakleli so se, da ne mirujejo, predno zadnjega klerikalca ne spodijo iz občinskega odbora. A revčki — silno so se motili. Ljudstvo se še vedno spominja, kako zapravljivo se je gospodarilo. Nobenega reda ni bilo, le kdor je dal za obilo pijače, ta je imel veljavo. In sedaj zopet hočejo, da jih naj ljudstvo kar siloma voli. Kam ste zašli liberalni plevelniki, ali mislite, da vam bo ljudstvo pustilo občino v rokah, da bi si v prihodnjih letih nazaj pograbili, kar morate sedaj plačevati? Odprle so se ljudem oči in pustili so vas na cedilu. S sedajno občinsko volitvijo je padel glavni liberalci in z njim vsi njegovi pristaši. Zadnji četrtak so ljudje pokazali, da jim kar smrdi umazani in zapravljivi liberalizem ter oddali so z ogromno večino glasove kandidatom S. L. S. Zapeljani liberalci združeni z Vlaha ne bodo več vladali.

Iz Suhora pri Metliki se poroča: Občinske volitve so se vršile dne 3. oktobra t. l. Izvoljenih je 18 mož odbornikom, 9 mož pa namestnikom. Vsi možje so dobri in vrli pristaši S. L. S. — S tem je popolno porazena liberalna stranka in z njo v zvezi tudi vsi uniati, ki v tej občini prebivajo. Čast zavednim Suhorcem. Na tukajšnji šoli je učitelja gđ. Ana Vadnal izgubila svojo službo radi neprimernega vedenja. Na njeno mesto je prišel izprašani kandidat g. Ivan Kunst.

Z dolenskih vinskih gor. Bliža se trgateg, na katero čaka vinogradnik z upi in nadami v znoju na obrazu celo dolgo leto. A letos sta ga zapustila up in nada, ker vinske trgatve skoraj ne bo! Sedaj še le vidimo, kako razdejanje so povzročile uime tekom leta: pozeb, peronospera, plesnoba, gniloba, toča! Pri večini posestnikov se o trgatvi sploh ne more govoriti; po tih vinogradih vidiš tu in tam cadre s par jagodami, grozdčice kakor abranke, sušje, češuljke, a lepega, polnega grozda ni. Pa še tisto ki je, poka vsled deževja in gnije ali se suši in pada na tla. Na vse to ga pa žro sestradani ptiči, gladni sršeni in ose, ali pa ga izpijejo nadležne muhe. Če je pa kje kaka srečna parcela, da ima nekaj grozdja, je pa zeleno, trdo, kislo, tudi o sv. Martinu ne bo zrelo, ako ga včaka. Taka je letos vinska letina in trgateg na Dolenjskem. Vinogradniki so potrti, boje se, da jim propadejo gorice. Trta je sicer močno zrasla, a lepo dozorela pa ne bo vsled deževnega in hladnega vremena; tudi se bodo različni bacili in trosi zajedli vanjo in jo prihodne leto vničevali. Skrb za izgojo, obrambo in delo bo treba podvojiti, a tudi stroški se bodo pomnožili! Kje bo vzel siroti vinogradnik denarja, ko ne bo za vino dobil vinarja! Na vsak način mu mora država priti na pomoč. Gospodje poslanci, dopovejte na Dunaju našo bedo, potrkajte, da nam dá država brezplačno galico, tudi zeleno, ker bo treba trte tudi mazati, pa žveplo, pa škropilnice itd. tudi davek je treba odpisati, kmet nima denarja, ker je slabo vreme tudi pridelke na polju in travnikih zelo pokvarilo. — Na to pa požrešne vrane v celih tulpah trgajo koruzo po njivah, tu in tam so jo do cela vničile; nikdar siti vrabiči pa luščijo proso in ajdo. — Dežuje pa neprestano tako, da stiskani kmet niti ozimine ne more vsejati za prihodnje leto. Vrh tega pa premnogi nimajo čistega semena, ker so pridelali največ smeti. Slaba se obeta! Pomagajte bednemu ljudstvu, da ne omaga!

Iz Št. Jerneja. V nedeljo 13. okt. bo veselica v Društveni dvorani v slavo 50 letnice smrti knezoškofa Antona Martina-a Slomšek. Takrat se osnuje tudi podružnica „Slov. Straže“. Dne 6. okt. so obhajali v samostanu v Pleternji god sv. Bruno-ta. Škoda, da po svojih pravilih č. oo. obhajajo pobožnosti samo za redovno družino in da zunanji verniki o tem ne vedo. Le posamne moške pripuste tu in tam k službi Božji. V kapeli je bil veliki oltar

ves z venci in zelenjem ozaljšan. Na strani je pa na vzvišenem prostoru razpostavljena slika sv. Brunota, ki je obdana zadej s smrekami, okoli in okoli pa z lepimi cveticami in svečami. Silno prevzame človekovo srce, ko kakih 16 pevcev zapoje slavnostno himno sv. Brunonu na slavo — v začetku tiho, potem pa živahno in se vse razlije v veličastno melodijo. Menihi v belih oblačilih pa se kretajo kot prikazni iz drugega sveta. O, vokalno petje brez vsacega instrumenta tudi čudovito prevzame človeško srce. — Vse to je imenitno in spodbudno, pa tudi drugi slučaj je zelo zanimiv, in se naj zabižeži za v veden spomin, kako se v tej solzni dolini godi nam trpinom vpokojenim učiteljem itd. V „Občinski Upravi“ št. 15 za avgust 1912 je na strani 118 blagovolil dr. Vladislav Pegan, odgovorni urednik, odgovoriti na vprašanje: „Ali se mora res dajati pobotnice od vpokojenih učiteljev podpisovati župnemu uradu in pri županstvu?“ da to ni potrebno. — Dne 2. oktobra t. l. sta pisec teh vrstic in vdova po umrlem učitelju poslala kolekovani pobotnici s knjižicami v davkarijo v Kostanjevico, pa o joj! prejela sta prekrizane koleke, prevrtane pobotnice brez denarja nazaj s poveljem, da se naj dajo potrditi pri obeh uradih. Vprašanje je, kdo ima zdaj prav, ko nismo dobili denarja, da bi si potrebno oskrbeli za tekoči mesec? Penzionisti ne dobe draginske doklade, ne drugih dohodkov, pa nas tako sekirajo? Zakaj to? Zelo čudno je to, da po nekaterih davkarijah drugače poslujejo?

Dostavek uredn.: Pri državnih penzionistih je omenjeno vidiranje odpadlo; glede upokojenega učiteljstva pa poprašajte pri c. kr. okr. š. svetu, oziroma prosite označe dotičnega odloka pri c. kr. davkariji.

Metlika. Časniki so že poročali, da je posestnik Jožef Nemanč iz Želebeja od deželne vlade prejel priznalno nagrado 52.50 kron, ker je z lastno nevarnostjo utopljenja rešil Martina Malešiča iz Radovič. Ta okrog desetletni deček je bil padel v Kolpo, ki teče tam ob posestvu Nemančevem. Ko zve gospodar za to nesrečo, hitro stopi v čoln pri svoji malenci ter privesla proti hrvatskemu obrežju, kjer je Kolpa zelo globoka. Nemanč skoči za dečkom, a prvič ga ne dobi. Skoči drugič in dečka privleče skoro na pol mrtvega. Po dolgem drgnjenju deček spregleda. A Nemanč se vsled mokrote prehladi, da opasno zboli na tifus. Več tednov je bil v smrtni nevarnosti brez zavednosti. Neumornim obiskom zdravnika dr. Weibla se je zahvaliti, da je gospodar krizo srečno preстал in je zdaj iz nevarnosti. — Zanimivo je, da je vrli Nemanč že pred par leti prav iz tiste globine rešil enega potopljenca. — Da popolno okreva in se odpočije, se bo podal gospodar te dni k svojemu bratu č. g. Martinu Nemanču, župniku v Brusnicah.

Z Radovice se nam poroča, da se je dne 27. septb. ponesrečila Marija Cesar, posestnikova hči. Nesoč nabrano zel za svinje proti domu jej je spodrsnilo na mokri stezi, da je tako nesrečno pala, da si je ob srpu, ki ga je imela v canji, prerežala žile na levi roki. Za silo je bila obvezana in k zdravniku peljana, ki je odredil, da se radi operacije pelje v novomeško žensko bolnico.

Domače in tuje novice.

Ljudsko šolstvo na Dolenjskem. Namesto obolelega nadučitelja Štefana Jelenca je imenovana za suplentinja na Dvoru učiteljica Angela Gradišar. Absol. učit. kandidatinja Julija Bantan je imenovana za prov. učiteljico v Zagradcu, absol. učit. kandidatinja Jožefa Znanc pa za prov. učiteljico v Mehovem. Na mesto obolele učiteljice Ivane Pezdir je imenovana za suplentinja na ljudski šoli v Žužemberku učiteljica Ivana Lovšin, bivša prov. učiteljica v Prečni Viktoriji Zagorjan je pa imenovana za prov. učiteljico in voditeljico na enorazrednici v Gabrjah. Bivša prov. učiteljica v Loškem potoku Vida Vrezec je imenovana za prov. učiteljico in voditeljico na enorazrednici na Gori. Kranjski deželni šolski svet je odredil, da se za kraje Dolž, Veliki in Mali Cerovec, Igljenik, Pušče, Pangrč grm, Sela in Vrh v novomeškem okraju dovoljena enorazrednica razširi v dvorazrednico. Imenovani so: Bivša prov. učiteljica v Prežganjem Marija Flander za prov. učiteljico in voditeljico na enorazrednici v Primskovem; bivša prov. učiteljica na Gori pri Sodražici Elizabeta Zupančič za učiteljico v Banjaloki; učiteljica Marija Nosan za začasno voditeljico šole v Banjaloki; na mesto iz šolske službe izstopivše učiteljice Ane Ogulin bivša suplentinja v Semiču Antonija Krašovic za provizorično učiteljico in voditeljico na enorazrednici v Črešnjevcu; na mesto obolelega nadučitelja Jurija Erkerja za voditelja ljudske šole v Srednji vasi pri Kočevju učitelj Alojzij Erker.

Umrl je 30. septembra tukajšnji posestnik Matija Merše, vrli mož stare korenine. V mladosti je služil vojake ter bil l. 1859 v vojski na Laškem, kjer je skusil bojni grom in metež. A srečno se je vrnil v domovino. Zanimivo je, da je pozneje z lastno nevarnostjo rešil potapljačega se dijaka gotove smrti. S tem junškim činom si je bil nakopal težko bolezen. Bilo je to pri mestnem mlinu. — Dolgo let je bil godbovodja pri tukajšnji meščanski gardi. Zato so ga nosili in spremili ob zadnji poti skoro vsi tovariši in veterani. Ob odprtem grobu so mu v slovo izstrelili zadnjo salvo. Z vzgledno potrpežljivostjo je prenašal svojo dolgo bolezen in lepo pripravljen je mirno zaspal v Gospodu. Svetila mu večna luč!

Umrl je dne 24. septb. v Ljubljani Peter pl. Radić, marljiv zgodovinar-pisatelj o naši ožji domovini. Na njegovo gradivo se bo moral ozirati vsak bodoči slovenski zgodovinar. Večinoma je pisal nemško, a več razprav je obelodanil tudi v slovenskem jeziku. — Njegovi predniki izvirajo iz hrvatske rodbine v Žumberku.

Slavnost blagoslovljenja novega gimnazijskega poslopja bo 12. oktobra 1912. Spored: 1. Sv. maša v kapitejski cerkvi ob 8. uri. — 2. Sestanek gostov ob 9. uri v posvetovalnici nove gimnazije. — 3. Blagoslovljenje novega gimnazijskega poslopja. 4. Slavnostni govor. — 5. „Cesarska pesem“ poje dijaški zbor. 6. „Domovje moje Avstrija“ poje dijaški zbor. — 7. Ogledovanje novega poslopja.

Iz Pule se poroča, da je gospica Marija Strauss, hči slovenskih starišev iz Belokranjskega, letos naredila na dunajski univerzi z odliko izpit. Ustopila je kot nadučiteljica na licej v Puli.

Mestna hranilnica v Novem mestu. V mesecu septembru 1912 je 182 strank vložilo 71.263 K 76 h; 183 strank vzdignilo 62.581 K 90 h, torej več vložilo 8681 K 86 h; 1 stranki se je izplačalo hipotečnih posojil 5000; stanje vlog 3.337.374 K 52 h; denarni promet 304.302 K 23 h. Vseh strank bilo je 960.

Hranilnica in posojilnica za Kandijo in okolico, reg. z. z. n. z. je imela v mesecu septembru 1912 prometa K 143.083'62. Vložilo je 148 strank K 33.928'27, dvignilo 136 strank K 36.291'37. Posojil je bilo danih 23 strankam K 20.546'— Pristopilo je na novo 6 zadruženikov. Skupno število članov znaša 2232.

Letošnji nabori po Dolenjskem so pokazali, da fantje vobče telesno pešajo. Sposobnih za vojaščino je komaj 20—30%. Tudi vojaška uprava bo morala resno premišljevati o vzrokih nesposobnosti za vojaško službo. Vsporedno temu se pa opazuje, da so najslabotniši fantje navadno največji razgrajaci in pretepači. Tako se poroča, da se je pri naboru v Črnomlju dogodil uboj. Mrtev je godec Žunič iz Zastave, ranjenih je več fantov, zaprtih pa že šest pretepačev. — V Novem mestu so se zadnji dan nabora na mostu spoprijeli in hipoma sta bila dva ranjena, eden z nožem obrezan na glavi, drugi pa ranjen na roki. — Značilno je dejstvo, da se potrjeni fantje večinoma dostojno obnašajo, saj v njih prilog itak govori rekrutni list za klobukom.

Vabilo na II. redni občni zbor „Slovenske Straže“, ki se vrši dne 13. oktobra 1912 ob 10. uri dopoldne v veliki dvorani Narodnega doma v Mariboru. Dnevni red: 1. Poročilo predsedstva. 2. Poročilo tajnika. 3. Poročilo blagajnika. 4. Poročilo nadzorstva. 5. Volitev odbora, nadzorstva in razsodišča. 6. Razni predlogi. (Predlogi se morejo vsaj 8 dni pred občnim zborom javiti društvenemu vodstvu.) 7. Slučajnosti. K obilni udeležbi vabi

Vodstvo „Slovenske Straže“.

Strel na lastno ženo. Jožef Rebolj z Grosupljega, prekopovalec kož, se je seznanil z udovo M. Kebeľ, krošnjarico v St. Petru pri Novem mestu ter se z njo poročil. Moža se je kmalo polastila ljubosumnost, nastala je razprtija; žena jo je hotela po-brati v tujino. Sprava je bila le navidezna. Mož je ženo večkrat davil. Dne 29. septb. pa je sprožil proti njej samokres, a je k sreči ni zadel. Rebolja so orožniki izročili v novomeški zapor.

Izkopanje krompirja se je posestniku Drgancu iz Malin pri Semiču kaj dobro obneslo. Našli so namreč poleg krompirja še bankovcev za 580 K. Lani je bil namreč v štali zgubil ta denar. Vkljub vsemu iskanju med steljo in gnojem ga niso našli. Spomladi so s hlevnim gnojem njivo zaorali — in tako so bankovci prišli na njivo. Dasi so umazani in razgrizeni, so dovolj poznati tako, da jih bo c. kr. davkarija v Metliki zamenjala.

Iz Amerike je naš list prejel brošuro: „V spomin 30 letnice društva sv. Jožefa št. 1. S. H. Z. v Calumetu Mich.“ L. 1882 je bilo osnovano to prvo slovensko katoliško podporno društvo v Združenih Državah. Dne 17. septb. je slavilo torej svojo 30 letnico. Pričelo se je s 35 člani, katerih imena in odbor navaja spomenica. Istotako so natisnena imena vseh odbornikov teh 30 let. Izkazujejo se tudi vsakoletni izdatki. Tako je društvo koncem

l. 1911 izplačalo nad 6539 dolarjev raznih troškov. V prvem polletju 1912 je štelo društvo 588 članov. Društveni predsednik je sedaj g. Janez M. Spehar. Ameriškim rojakom vso srečo!

Gospodarske drobtine.

— Živinozdravstveni tečaj na Grmu. Deželni odbor kranjski priredi na deželni kmetijski šoli na Grmu pri Novem mestu od 15. novembra 1912 do 15. marca 1913 štirimesečen živinozdravstveni tečaj za prvo pomoč pri nezgodah in za porodništvo goveje živine. V tečaj se sprejme k večjemu 12 saj 18 let starih učencev — kranjskih kmečkih posestnikov ali njihovih sinov. Opoldansko hrano preskrbi kmetijska šola na deželne stroške. Učenci dobe vrhutega mesečno po 15 K podpore. Kolka proste, svojeručno spisane prošnje, ki jim je priložiti krstni list, je vložiti najkasneje do 15. oktobra 1912 na deželni odbor kranjski v Ljubljani. V prošnji naj se tudi navede, katero šolo je prosilec obiskoval.

— Kmetijsko-nadaljevalni tečaj za kmetske sinove iz novomeške okolice se ima vpeľjati na Grmu. V ta tečaj se bodo sprejemali mladenčji, ki so dovršili ponavljalno šolo in so v starosti 14 do 20 let. Tečaj bo trajal samo 4 zimske mesece in sicer od 15. novembra do 15. marca. Pouk se bo vršil ob nedeljah dopoldne. Tako bo ustregla šola tudi tistim ukaželnim mladenčjem iz novomeške okolice, ki ne morejo kot učenci obiskovati šole.

Živinorejska zadruga za novomeško okolico je imela 23. septembra sejo, pri kateri se je izvolil odbornik L. Bevc iz Kija za presojevalca pri premovanju telet, ki se ima vršiti v Kandiji v četrtek 17. oktobra t. l. Zaradi pašnika, ki ga želi zadruga dobiti, se je sklenilo, da se potrebna poizvedovanja nadaljujejo. Zadruga je dobila tri ponudbe za pašnike in sicer razen one na Gorjancih tudi posestvo g. Smole v Grabnu in del posestva grofic Margheri v Otočicah. Slednjič se je sklenilo, da se udeleži zadruga po svojem zastopniku tudi prireditve semnja za plemeno živino v Sodražici.

— Nagrade za umetna gnojila. Da se raba Tomasove žlindre povzdigne potom skupnega naročanja, razpisuje c. kr. kmetijska družba 7 nagrad za tiste podružnice, ki v razmerju svojih pravih udov naroče do 1. marca 1913 največ Tomasove žlindre. Te nagrade znašajo in sicer: ena 400 K, tri po 200 K in tri po 100 K. Te nagrade se imajo porabiti v korist članom dotične podružnice.

— Neprestano deževje dela ogromno škodo po naših kmetijah. Ljudje ne morejo svojih pridelkov spravljati niti sejati ozimine. Krompir še zdaj ni ves doma, turšica tudi ne. Ajda, ki je skraja tako lepo kazala, ne more zoreti in ne bo dala letos nič zrnja. Po travnikih so pa poplave, tako da trpi vsa paša. Težki potok je že trikrat izstopil in tudi drugod imajo sedaj že drugi povodnji. Borni pridelek po vinogradih so ljudje večinoma že pobrali.

— Kipenje in pretakanje jabolčnika. Pri nas je stara navada, da pustimo jabolčnik kipeti pri odprti vehi za to, da izmetava nesnago, kakor pravijo ljudje. Ta navada je slaba in je želeči, da se tudi pri nas odpravi. Jabolčnik mora ravno tako pokipeti pod kipelno veho kakor vino. Napolni naj se sod toliko z moštom, da mošt, ki se dvigne, ne more pri vehi uhajati. Prav pametno je, da se kipenje mošta pospešuje z dodajanjem čistih drožij, ki se dobe pri kmetijsko-kemičnem preskušališču v Ljubljani. Zelo važno je dalje, da se jabolčnik takoj pretoči, kakor hitro je ponehalo glavno kipenje. Napačno ravnaajo vsi tisti, ki puste jabolčnik kaj časa ležati na drožeh, ker se jabolčnik rad navzame slabih lastnostij od drožij, ki se začno spodaj kmalo razkrajati.

— Modra galica za l. 1913. Ni še spravljen letošnji pridelek, pa se moramo že brigati za novo letino in za nabavo potrebnih pripomočkov. To velja posebno za galico! Galica bo znanprej zopet draga in da se nam cena s poznim naročanjem ne podraži, treba je, da jo že sedaj naročimo. Kmetijska družba mora že sedaj kupčijo skleniti. Da pa ve, koliko galice potrebuje, — je potreba da jo vinogradniki pravočasno naroče. Kmetijska podružnica bo že sedaj sprejemala naročila potom županstev in sicer do konci novembra t. l. Za poznejša naročila ne prevzame nobene odgovornosti.

Listnica uredništva:

V Prečno, dospelo prepozno za to številko.

Loterijske številke.

GRADEČ, 28. septembra	41	11	52	17	3
TRST, 5. oktobra	25	77	82	61	58

Pouk v jezikih v Rudolfovem od 1. oktobra dalje.

204 **Francoščina, angleščina, italijanščina.**
Oglasi se: Ljubljanska cesta št. 226. II. nadstr.

Zahvala.

205

Za dokaze tolažilnega sočutja, ki so se nam izkazali povodom smrti našega preljubega očeta, gospoda

Matija Merše-ta

kakor tudi za častno spremstvo rajnega k zadnjemu počitku izrekamo vsakemu posamezno in vsem skupaj najprisernejšo zahvalo.

Posebno se še iskreno zahvaljujemo veleč. g. kanoniku A. Žlogarju za mnoge tolažljive obiske za časa bolezni in preč. g. frančiškana o. Beno-tu za zadnjo tolažbo umirajočemu. Lepa hvala tudi slavni unif. meščanski gardi, nje godbi in njenemu stotniku blagorodnemu g. Bergmann-u in nadporočniku blag. g. Morauc-u in drugim za prijazno udeležbo.

Novo mesto 3. oktobra 1912. **Žalujoči ostali.**

Dražbeni oklic.E 663/12
5

Dne 12. novembra 1912 dopoldne ob 10. uri bo pri spodaj oznamenjeni sodnji, v izbi št. 8. dražba zemljišč, a) vl. št. 208 k. o. Zagorica, b) vl. št. 504 k. o. Hmelčič obstoječih ad a) iz hiše, 2 travnikov, pašnika in vinograda b) iz ene njive.

Nepremičninam je določena vrednost na 880 K. Najmanjši ponudek znaša 586 K 67 h pod tem se ne prodaje.

Dražbene pogoje in listine, ki se tičejo nepremičnin smejo tisti, ki žele kupiti, pregledati pri spodaj oznamenjeni sodnji, v izbi št. 5 med opravičnimi urami.

C. kr. okrajno sodišče Rudolfovo, oddelek II.,
dne 3. septembra 1912.

202

MOJA STARA

38-24-17

skušnja je in ostane, da je za odstranitev pég, kakor tudi v dosego in ohranitev nežne in mehke kože ter bele polti najboljšo sredstvo svetovno-znano milo „Steckenpferd-Lilienmilchseife“ znamke Steckenpferd tvrdke Bergmann & Co., Tetschen a/E. Komad po 80 h se dobi v vseh lekarnah, drožerijah, prodajalnah parfumov in vseh v to stroko spadajočih trgovinah. — Istotako se priporoča Bergmannova lilijina krema „Manera“ kot izborna sredstvo za ohranitev nežnih, belih, ženskih rok; lonček po 70 h se dobi v vseh trgovinah.

Posestvo na prodaj

Na najlepšem prostoru v Kandiji pri Novem mestu je na prodaj krasno ležeče posestvo ob stari državni cesti sestoječe iz samih stavbenih prostorov, ki meri približno 1600 m² z hišo vred, ki je v prav dobrem stanu. — Proda se vse skupaj ali pa tudi posamezni deli po pooblaščenju g. Lavoslav Ropas-u, tajniku mestne hranilnice v Novem mestu.

190-3-2

„Slovenska Straža“ v Ljubljani

želi imeti v vsaki občini po vsem Slovenskem

zanesljivega človeka

ki bi sodeloval pri „Ljudskem zavarovanju“. Zagotovljen je dober in trajen zaslužek. — Ponudbe pod „Ljudsko zavarovanje“ na Slovensko Stražo v Ljubljani.

189-12-2

Pšenico =

203-3-1

plačuje po najvišji ceni C. Germ Novo mesto.

Družinska

172-3-3

p r a t i k a

za leto

1913**je ravnokar izšla**

z zelo raznovrstno, zanimivo vsebino in mnogimi slikami. Dobiva se skoro po vseh trgovinah, na debelo pa v Ljubljani: v „Katoliški bukvarni“, prodajalni „Katol. tisk. društva“, dalje v trgovini Anton Krisper, Vaso Petričič, F. M. Schmitt in Iv. Korenčan; v Trstu: prodajalna „Katol. tiskov. društva“. — Cena komadu 24 vin., po pošti 5 vin. več. Zahtevajte jo povsod in ne dajte si usiljevati drugih pratik.

Vsi, ki ste skrbni možje in očetje!

Ali hočete vsaj 10 vinarjev na teden žrtvovati za svojo oziroma za prihodnost svojih otrok? Potem pišite „Slov. Straži“ v Ljubljani po knjižico gosp. župnika Haaseja o ljudskem zavarovanju, ki se vsakomur dološlje popolnoma zastoj.

188-7-2

Ivan Kuntara : tapetnik in dekoratnik :

v Šmihelu pri Rudolfovem se priporoča slavnemu občinstvu in gg. graščakom okolice v izvršitev vsakovrstnega v stroko spadajočega dela in sobnega tapetovanja. — Za naročilo zadostuje dopisnica.

192-13-8

V Gor. Straži (postaja Straža) je na prodaj

lepo posestvo

obstoječe iz hiše z velikim vrtom, 6 njiv, gozda in vinograda. V hiši se je vže nahajala prodajalna. — Več pové posestnica

191-3-2

Alojzija Turk v Gor. Straži št. 4.

Hiša, njiva in gozd

: oddaljena četrť ure od Novega mesta, :
je naprodaj prav po nizki ceni.

186-3-3

Kje, pove upravništvo Dol. Novic.

Odvetnik**Dr. Ivan Kimovec**

je otvoril pisarno

TRST, ulica Caserma št. 15.

183-3-3

Popolnoma varno naložen denar

Hranilnica in posojilnica za Kandijo in okolico

reg. zadruga z neomejeno zavezo

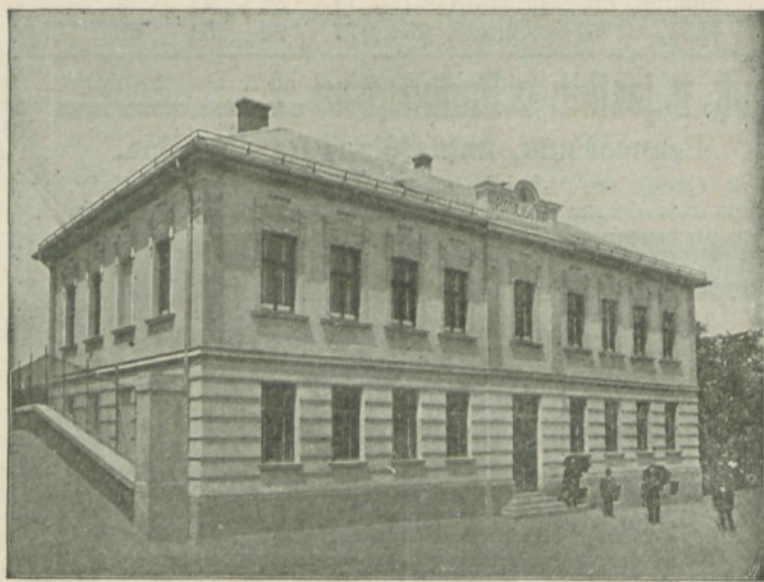
v lastnem domu v Kandiji

sprejema hranilne vloge od vsacega, če je njen ud ali ne, ter obrestuje po

 4³/₄ 0 5-0-18

na leto brez odbitka rentnega davka, katerega sama iz svojega plačuje.

Za hranilne vloge kakor za vse posojilnične obveznosti — jamči poleg rezervnega zaklada in deležev čez 2200 zadrugnikov z vsem svojim premoženjem. Iz tega se razvidi, da malokateri denarni zavod nudi tolike varnosti kakor kandijanska hranilnica.

Milijoni **Kašalj** hripavost, katar, zasliženje, dušljivi in oslovski kašelj
zdravijo s Kaiserjevimi prsnimi karamelami „s tremi smrekami“.

6050 notarsko poverjenih izpričeval od zdravnikov in pri-
- - - vatnih oseb dokazuje gotov uspeh. - - -

Bonbončki jako dobro prijajo in so ugodnega okusa.

Paket 20 in 40 vinarjev, ovojček 60 vinarjev, se dobiva pri lekarnarjih: 168-24-4

Karl Andrijanič in J. Bergmann v Rudolfovem.

Lekarna

Jos. Bergmann

v Rudolfovem

kupuje po najvišji ceni

štupo (seme)

lisičjega répa

(glej podobo)

gorčično seme

(ženof), kamilice

in druga zdra-

vilna zelišča in

cvetje.

184-0-3

MOJ STARI

38-10-9

nazor je in ostane ta, da je proti prhljaju, prezačasni osivelosti in izpadanju las, kakor sploh za negovanje las, najboljšo sredstvo svetovnoznani „Steckenpferd-Bay-Rum“ znamke Steckenpferd, trdke Bergmann & Co., Tetschen a/E. — Dobi se v steklenicah á 2 K in 4 K v vseh lekarnah, drožerijah, prodajalnah parfumov in brivnicah.

Hiša v Novem mestu

z ugodno, prijetno lego, novo in udobno pripravljena, z dvema vrtoma, se da takoj v najem, ali pa tudi prodaja. Več v upravnistvu tega lista. 195-3-2

V Kandiji št. 20 se da v najem v pritličju primeren

prostor za prodajalno

197-3-2

ali kako drugo obrt. Več se izve v Rudolfovem pri C. Germ.

Parna opekarna v Zalogu - Breitenau

naznanja, da je obče priljubljena, sedaj žgana

 zarezana

in stavbena opeka

v veliki množini narazpolago in se zamore takoj dobiti. Kakovost izborna. Cena za 1000 komadov 80 kron. Naročuje se lahko po dopisnici. 46-0-15

KEIL-ov LAK najboljši lak za tla iz mehkega lesa.

Keil-ova bela prevlaka (glazura) za umivalne mize 90 v.
Keil-ova pasta za čevlje 30 v.
Keil-ov lak za zlatenje okvirjev 40 v.

Keil-ovo leščilo za pôle 90 v.
Keil-ov lak za klobuke v različnih barvah,
ima vedno v zalogi trdka:

J. PICEK, Novo mesto.

Črnomelj: Anton Zurec.
Idrija: Val. Lapajne.
Kamnik: I. Petek.
Kočevje: Franz Loy.
Kranj: Franc Dolenc.

Ljubljana: Leskovec & Meden.
Skočja Loka: M. Žigon.
Zagorje: Rih. E. Mihelčič.
Radovljica: Otto Homan.

(178-6-3)